

«Η διαρροή εγκεφάλων ισοδυναμεί με διαρροή πολιτισμού»

Ο χαρακτήρας της μετανάστευσης παρουσιάζει πολλά πρόσωπα. Ένα εξ' αυτών, που πλήττει τις περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες είναι η μετανάστευση μορφωτικά καταρτισμένων ανθρώπων στο εξωτερικό, με απώτερο στόχο την αναζήτηση μιας αξιοκρατικής αντιμετώπισης και ουσιαστικής επαγγελματικής αποκατάστασης. Οι υποσχόμενοι αυτοί επιστήμονες, είναι ικανοί να θέσουν γερά θεμέλια και να στηρίξουν την εντόπια οικονομία και τον πολιτισμό και συνεπώς να σταθούν άξιοι μαχητές, στο πλαίσιο του διεθνούς οικονομικού ανταγωνισμού, που επιβάλλει η παγκοσμιοποίηση. Ο πολιτισμικός λήθαργος, από τον οποίο αδυνατούν να απεγκλωβιστούν οι περισσότερες κυβερνήσεις οδηγεί τα καλύτερα μυαλά, που είναι σε θέση να επιτύχουν επιστημονικές υπερβάσεις στο εξωτερικό. Οι φρενήρεις ρυθμοί της τεχνολογικής εξέλιξης και της ψηφιακής επανάστασης δεν «συγχωρούν» την κοινωνική και πολιτισμική στασιμότητα. Άραγε, είναι το “brain drain” μια μη αναστρέψιμη πραγματικότητα;

Ακόμα και σε χώρες, που δε βιώνουν οικονομική δυσχέρεια και τα ποσοστά ανεργίας δε σκαρφαλώνουν σε μια υψηλή κλίμακα, υπάρχουν ορισμένοι πολίτες - κυρίως νέοι άνθρωποι – που επιθυμούν να εγκαταλείψουν τη χώρα τους, έτσι ώστε να έχουν μια καλύτερη επαγγελματική απορρόφηση στο αντικείμενο, που έχουν σπουδάσει και πιθανώς εξειδικευτεί. Κάποιες άλλες χώρες, ως επί το πλείστον αναπτυσσόμενες πολιτισμικά, αναγνωρίζουν πλήρως όλα τα προσόντα των υποψηφίων εργαζομένων και ανταμείβουν, υπέρ το δέον, την επαγγελματική τους κατάρτιση, τόσο οικονομικά όσο και ηθικά. Οι «διαρρέοντες εγκεφαλοι» αναρριχώνται με αξιοκρατικό τρόπο στα ανώτατα επαγγελματικά και κοινωνικά στρώματα της χώρας, που θα τους φιλοξενήσει.

Περαιτέρω, οι συνθήκες οικονομικής ύφεσης, που βιώνει μια χώρα πυροδοτούν καταστάσεις εξαθλίωσης, πείνας και έντονης ανεργίας, που πλήττει ακόμα και ανθρώπους πλήρους επιστημονικής κατάρτισης. Όλα τα παραπάνω, σε συναρμογή με μηδαμινές κρατικές παροχές, όπως την εξασφάλιση ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, ωθούν ορισμένους ανθρώπους μαζί με τις οικογένειές τους να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους, με στόχο την εξασφάλιση καλύτερων οικονομικών απολαβών και μιας ποιοτικότερης ζωής. Συχνά, όταν οι οικονομικές ανταμοιβές, που αποκομίζει ο επιστήμονας, που θα καταφύγει σε μια ξένη χώρα για να εργαστεί, συνδυάζονται και με αρμονικές συνθήκες διαμονής σε ένα καθαρό και προστατευμένο περιβαλλοντικό πλαίσιο, τότε είναι εγγυημένο ένα ποιοτικό επίπεδο διαβίωσης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, να εκμηδενίζονται οι πιθανότητες επαναπατριsmού για τους αξιόλογους αυτούς επιστήμονες.

Φυσικά, αυτή η εκροή των επιστημόνων δεν είναι αποκλειστικά απόρροια της οικονομικής ύφεσης. Μάλιστα, μεγάλο ποσοστό υπαιτιότητας μοιάζουν να φέρουν οι ευρύτερες παραγωγικές αδυναμίες των εκάστοτε χωρών, που αδυνατούν να κρατήσουν το γόνιμο εργατικό τους δυναμικό. Οι αδυναμίες αυτές είναι άρρηκτα συνδεδεμένες και με την έλλειψη σχεδιασμού διαρθρωτικών αλλαγών, που θα δημιουργήσουν πιο ποιοτικές και αμειβόμενες θέσεις εργασίας υψηλής εξειδίκευσης. Παράλληλα, η έλλειψη αξιοκρατίας, η διαφθορά και το ανεπαρκές εργασιακό περιβάλλον επιδεινώνουν την όλη κατάσταση. Έτσι, το οξύμωρο είναι ότι εγκλωβίζεται η οικονομία σε χαμηλές ειδικότητες, με εξίσου χαμηλές απολαβές, παρόλο που η επαγγελματική αγορά βρίθκει υπερεξειδικευμένων επιστημόνων.

Ωστόσο, η ανάσχεση του φαινομένου, που βάζει κυρίως τις αναπτυσσόμενες χώρες, μπορεί να επιτευχθεί μέσω της συμβολής όλων των αρμοδίων φορέων. Πρωταρχικά, ο εκπαιδευτικός φορέας φέρει μεγάλη ευθύνη, εξαιτίας του ελλιπούς επαγγελματικού προσανατολισμού. Οι μαθητές εμμένουν στην επιλογή επαγγελμάτων κύρους, που όμως είναι κορεσμένα και δεν ανταποκρίνονται στις συνθήκες και τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας. Σε αυτό συμβάλλουν και οι παρωχημένες αντιλήψεις των γονέων, που ωθούν τα παιδιά τους σε μια επαγγελματική επιλογή, που θα αναδείξει κοινωνικά εκείνα και κατ' επέκταση τους ίδιους, χωρίς να συνυπολογίζουν τις συνέπειες, τόσο στην ψυχρόσυνθεση του νέου, όσο και στην μελλοντική του αποκατάσταση.

Εμβασθύνοντας, η Πολιτεία με τη σειρά της οφείλει να σχεδιάζει με στρατηγικό τρόπο την οργάνωση της παραγωγής και τη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού υψηλών δεξιοτήτων, ώστε αυτό να λειτουργεί προς όφελος της οικονομίας της εκάστοτε χώρας. Επιπλέον, είναι επιτακτική ανάγκη να εκχωρηθούν κονδύλια για την ανάπτυξη και ενίσχυση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και της επιστημονικής έρευνας, ώστε οι νέοι και πολλά υποσχόμενοι επιστήμονες να έχουν κίνητρο να μην εγκαταλείψουν τη χώρα καταγωγής τους. Πιθανόν, φαντάζει απαραίτητη η δημιουργία ενός μόνιμου μηχανισμού παρακολούθησης και σχεδιασμού πολιτικών για την αντιμετώπιση του "brain drain".

Ολοκληρώνοντας, μήπως θα ήταν χρήσιμο να αντιληφθούμε πως εάν επενδύσουμε γόνιμα στην εκπαίδευση και απαλλαγούμε από τις στενόμυαλες και αναχρονιστικές αντιλήψεις, που ταυτίζουν το επάγγελμα με το προσωπικό γόητρο, τότε και μόνο τότε θα οδηγηθούμε στην προσωπική ολοκλήρωση, εφόσον θα είμαστε ευτυχισμένοι εργαζόμενοι; Μήπως οι κυβερνήσεις θα ήταν ορθό να επενδύσουν χρόνο και χρήμα στην δημιουργία μιας νέας επιχειρηματικής και επιστημονικής πραγματικότητας, η οποία δε θα διώχνει τους νέους ανθρώπους στην αναζήτηση μια επαγγελματικής εξασφάλισης στο εξωτερικό; Άλλωστε, είναι σημαντικό να επενδύει κάποιος στο μέλλον και όχι στο παρελθόν, ώστε να αποφύγει την οπισθοδρόμηση. Επιστημονικός επαναπατρισμός συνεπάγεται με πολιτισμικές υπερβάσεις.

ΜΑΤΙΝΑ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ, 29-3-2022